

Синхронний аудіовізуальний переклад: виклики професії
Синхронный аудиовизуальный перевод: вызовы профессии
Live Audiovisual Interpreting: Challenges of the Job

Бідасюк Н. В., Кучман І. М.
Бидасюк Н. В., Кучман И. И.
Bidasyuk N. V., Kuchman I. M.

Хмельницький національний університет
Хмельницкий национальный университет
Rhmel'nyts'ky National University

Анотація

У статті розглядаються труднощі синхронного медіа перекладу у прагматичному, психологічному, деонтологічному, педагогічному розрізах.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, синхронний переклад, медіа переклад, теле/ відео переклад, вербальна/ невербальна інформація.

Аннотация

В статье раскрыты проблемы синхронного медиа перевода в прагматическом, психологическом, деонтологическом, педагогическом аспектах.

Ключевые слова: аудиовизуальный перевод, синхронный перевод, медиа перевод, теле/ видео перевод, вербальная/ невербальная информация.

Annotation

The article focuses on difficulties of live media interpreting in pragmatic, psychological, deontological, pedagogical aspects.

Key words: audiovisual interpreting, live interpreting, media interpreting, TV/ video interpreting, verbal/ nonverbal information.

Переклад аудіовізуальної продукції донедавна знаходився на периферії перекладознавства. Однією з найперших наукових праць, яка привернула увагу науковців до цієї галузі, була книга К. Райс «Можливості та обмеження перекладознавчої критики» (1971 р.) [12]. Незважаючи на короткий проміжок існування, сегмент аудіо-відео перекладу зараз розвивається блискавичними темпами, тому заява про те, що лакуна медіа перекладу залишається незаповненою, зараз втратила свою актуальність. Створено чимало асоціацій перекладачів медіа ресурсів, проводяться семінари та конференції. У царині науки обговорення перейшло від вічних дебатів про переваги і недоліки дублювання, субтитрування і закадрового перекладу до глибшого і багатоаспектнішого аналізу проблем аудіовізуального перекладу [5; 11; 14]. Видавництво «John Benjamins Publishing Company» присвятило кілька видань своєї серії «Бібліотека перекладача» медіа перекладу [6; 9; 16].

Усе сказане вище стосується розвитку аудіовізуального перекладу за кордоном. У вітчизняному перекладознавстві ця прогалина все ще існує, хоча галузь медіа перекладу також розвивається досить динамічно. Загальні методичні, технічні та окремі лінгвістичні проблеми кіноперекладу розглядають А. Безверхня, В. Горшкова, Я. Кривонос, А. Кулікова, О. Мазур, Р. Сегол, Н. Скоромислова, М. Снєткова. Переклад медіатекстів досліджують М. Вербицька та І. Ігнатєва [1; 2]. На окрему увагу заслуговує дисертаційне дослідження Р. А. Матасова «Переклад кіно/ відео матеріалів: лінгвокультурологічні та дидактичні аспекти», у якому розроблено модулі викладання відео перекладу на чотири семестри [3], а також один із розділів підручника «Практикум перекладу» [4].

Розробка теоретичної бази у вітчизняному перекладознавстві допомогла б перекладачам підвищувати якість роботи та адекватність перекладу. Тому актуальним завданням на сучасному етапі є освоєння зарубіжного досвіду та самостійне розроблення зазначеної проблематики із урахуванням українських реалій. У запропонованій статті ми розглянемо труднощі, які стоять перед синхронним перекладачем аудіовізуальних матеріалів.

Аудіовізуальний переклад (будемо послуговуватись також термінами-синонімами «теле/відео переклад», «медіа переклад») – це переклад вербального супроводу до відеоряду, що використовується на телебаченні, у перекладі фільмів та іншої аудіо-відео продукції. Визначальною рисою цього типу перекладу є синхронізація вербального та невербального компонентів. Теле/відео переклад поєднує риси синхронного, послідовного, письмового перекладу, перекладу з листа, залежно від типу програми та її створення.

У роботі над перекладом аудіовізуального продукту перекладач працює не суто над текстом, а охоплює й інші аспекти медіа мистецтва, яке є поліфонічним за своєю суттю. Тобто він працює як з діалогами/коментарями, так і зі звуковими ефектами, зображенням, атмосферою відео сюжету. Польські перекладознавці А. Пісарська і Т. Томашкевіч зазначають, що «співіснування багатьох семантичних знаків, що утворюють значення, в аудіовізуальному перекладі переноситься з одного семіологічного комплексу в інший [10, с. 214]. Це означає, що утворюється два семіологічних комплекси – оригінал та переклад. Тому еквівалентність перекладу аудіовізуального продукту – це не тільки відповідність між лінгвістичними елементами у двох мовах, а й адекватний зв'язок між вербальними і невербальними структурами окремо у творах оригіналу та перекладу. Г. Готліб виділяє чотири основних канали надходження інформації, які медіа перекладач бере до уваги: 1) вербальний аудіо канал: діалоги, голоси за кадром, пісні; 2) невербальний аудіо канал: музика, звукові ефекти, звуки за кадром; 3) вербально-візуальний канал: титри, знаки, записки, написи, що з'являються на екрані; 4) невербальний візуальний канал – картинка на екрані [7, с. 245]. На основі цих комунікативних каналів та інших особливостей роботи перекладача Г. Готліб описує різні типи аудіовізуального перекладу.

Закадровий аудіовізуальний переклад можна робити у записі та в синхронному режимі. Робота у записі має всі переваги письмового перекладу – можливість переглядати оригінал безліч разів, обдумувати та підшуковувати

перекладацькі еквіваленти, користуватись довідковою літературою, редагувати переклад. Тому є всі передумови для найбільш адекватного перекладу.

Переклад «наживо» найчастіше використовується у таких передачах: прес-конференції, саміти, політичні звернення, ток шоу, інтерв'ю та в програмах, що висвітлюють надзвичайні події (офіційні візити поважних осіб, похорони, судові процеси, церемонії нагородження (Оскар, MTV і т.п.)). Останніми роками на українському телебаченні синхронний переклад використовується вкрай рідко. Навіть церемонії нагородження найчастіше показують у звукозапису. Синхронний перекладач регулярно з'являється хіба у телешоу з участю іноземців, які йдуть у прямому ефірі, наприклад, у шоу «Танцюють всі» на СТБ. Іноді роль синхронного перекладача виконують коментатори спортивних програм для перекладу/ переказу післяматчевих бліц інтерв'ю з учасниками змагань. На нашу думку, ця швидше відсутність, ніж присутність синхронних перекладачів у телевізійному ефірі прямо пов'язана зі складнощами професії та відсутністю належної підготовки до такого виду перекладу. Робота медіа перекладача у синхронному режимі є ще більш напруженою та відповідальною, ніж робота перекладача-синхроніста на конференціях. Можна виділити такі основні фактори, що ускладнюють синхронний аудіовізуальний переклад.

- Перекладач залежить від роботи обладнання, при чому не тільки перекладацького, а й того, що призначене для зйомок і трансляції у прямому ефірі. Умови його роботи можуть бути далекими від ідеальних: тісне приміщення, погана вентиляція, освітлення і/або звукоізоляція.

- Якість звуку може бути незадовільною через велике приміщення телестудії, погану акустику, незручне розташування мікрофонів, особливо, коли відбувається жвава дискусія між кількома співрозмовниками і/або використовують один мікрофон на кількох осіб.

- Персонал на телебаченні часто не має досвіду роботи з перекладачами, тому доводиться самому перевіряти зручність та функціональність робочого місця [8, с. 125].

- У перекладача немає прямого контакту з промовцями і їхніми слухачами безпосередньо в студії, він зазвичай навіть не знаходиться поряд з тими, кого і для кого перекладає, не говорячи вже про телеглядачів.

- До дикції перекладача висувають дуже високі вимоги. Красномовство медіа перекладача – найвизначальніша риса його конкурентоспроможності.

- Часто в аудіовізуальному перекладі більше уваги звертають на його презентацію, а не на смислову адекватність (хоча адекватність аудіовізуального перекладу має відмінні критерії оцінки, ніж інші види усного перекладу, про що детальніше йдеться у статті П. Забалбеаскоа [18]).

- Негативним психологічним фактором є те, що переклад слухає та оцінює величезна глядацька аудиторія. Крім того, відбувається накладання двох прагматичних площин: виконувати завдання перекладача для присутніх у студії та роль диктора для телеаудиторії. Звідси три потенційно різні горизонти очікування/ вимоги: від інтерв'юера, його співрозмовників, глядачів [15, с. 28].

- Передачі часто записують для повторної трансляції, розміщення в інтернеті, запису на диск, тобто спонтанний переклад підлягає неодноразовому прослуховуванню ще ширшою аудиторією протягом необмеженого періоду часу, що накладає на перекладача більшу відповідальність.

- Як ми зазначали на початку статті, однією з основних вимог до перекладача є необхідність узгоджувати слова з картинкою на екрані, при цьому подаючи додаткову інформацію для найповнішого розуміння повідомлення цільовою аудиторією.

- Бажано, щоб перекладач завершив переклад не пізніше, ніж промовець свою останню репліку, а іноді навіть раніше за нього.

- Порівняно із синхронним перекладом конференцій, перекладачеві на телебаченні доводиться перекладати «важких» промовців, яких рідко можна зустріти у конференц-залі: випадкові перехожі, неосвічені респонденти, люди у розпачі і т.п. [15, с. 29].

Негативний вплив деяких із перерахованих факторів на переклад доводить Ф. Странієро у своєму дослідженні якості медіа перекладу на основі прес-конференцій після перегонів на Формулі-1 (що транслюються у прямому ефірі італійською компанією RAI). Ось витяг із його висновків: «Ми проаналізували 80 прикладів перекладу, які виконували 11 професійних медіа перекладачів протягом періоду 1997-2002 рр. Аналіз переконливо показує, що досвід роботи на Формулі-1 був далеким від позитивного для усіх перекладачів, і можна сказати, що жоден з них не зміг перекласти повідомлення повноцінно. Підтвердженням є хоча б те, що з 512 відповідей гонщиків аж 249 перекладені невірно. Ми маємо на увазі, викривлення оригінального змісту та/або вилучення ключової інформації. З перекладом питань перекладачі впорались краще: 403 правильно перекладених питання порівняно з 95 неправильними. Невідповідність у перекладі відповідей пояснюється тим, що 11 водіїв походять не з англomовних країн, говорять із сильним акцентом, і кількість неправильних перекладів їхніх слів складає 139. Водночас, акценти шотландця Д. Култхарда та ірландця Е. Ірвайна також викликають серйозні труднощі у перекладачів: зі 132 відповідей 110 були невірно перекладені... Ці два гонщики з Британії ще й найшвидше говорять і найчастіше використовують технічні терміни» [13].

Не зважаючи на усі труднощі, редактори вимагають від перекладачів у першу чергу гарної презентації, що включає приємний голос, високий темп мовлення, відсутність пауз та слів-паразитів, гарну дикцію у поєднанні з відповідністю між словами та картинкою. Багато перекладачів зауважують, що робота на телебаченні часто є невдячною, тому що їх презентацію порівнюють не з роботою інших перекладачів, а з роботою коментаторів, які вивчають або читають підготовлений текст [8, с. 127]. Крім того, перекладачі, на жаль, не проходять курсів дикції та акторської майстерності під час навчання. Тому таке порівняння не може бути правомірним, хоча його проводять і редактори, і телеглядачі, і найчастіше, воно не на користь перекладачів.

Таким чином, синхронний перекладач на телебаченні має володіти вражаючим переліком якостей: розбиратися в будь-якій темі та розуміти

промовця із будь-яким акцентом, соціолектом, ідіолектом, мати психомоторику перекладача конференцій, культурну обізнаність комунального перекладача, аналітичні здібності та володіння інформацією журналіста, красномовство бувалого коментатора [15, с. 30]. При цьому, ці навички перекладач набуває не протягом навчання у вузі, а в процесі самоосвіти та з досвідом роботи. Не дивно, що оплата праці медіа перекладача є найвищою серед колег. Виділені труднощі синхронного аудіовізуального перекладу допоможуть у підготовці фахівців з перекладу у майбутньому. Необхідно продовжувати дослідження у накресленому напрямі для того, щоб визначити складові компетенції медіа перекладачів та інтегрувати їх освоєння у навчальні програми.

Література

1. Вербицкая М. В. Перевод медиатекстов и проблема формирования фоновых знаний переводчика (на материалах журнала «The Economist») / М. В. Вербицкая, И. Г. Игнатьева // Вестник Московского ун-та. Серия 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 4. – С. 46 - 55.
2. Игнатьева И. Г. Перевод медиатекстов : особенности вербальных репрезентаций событийной компоненты фоновых знаний / И. Г. Игнатьева // Вестник Московского ун-та. Серия 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 4. – С. 149 - 156.
3. Матасов Р. А. Перевод кино/ видео материалов : лингвокультурологические и дидактические аспекты : дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 / Р. А. Матасов. - Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М., 2009. – 211 с.
4. Практикум перекладу. Англійська – українська : підручник / Н. В. Бідасюк, Р. В. Боднар, Ю. В. Якимчук та ін. – К. : Знання, 2011. – 317 - 372
5. Anderman G. Audiovisual Translation : Language Transfer on Screen / G. Anderman, J. Diaz-Cintas. - Palgrave Macmillan, 2009. - 272 p.
6. Bartrina F. The Challenge of Research in Audiovisual Translation / F. Bartrina // Topics in Audiovisual Translation. Ed. P. Orero. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2004. – P. 157 - 168.

7. Gottlieb H. Subtitling // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Ed. M. Baker. – London/ New York: Routledge. – P. 244 - 248.
8. Mack G. Conference Interpreting on the Air : Live Simultaneous Interpreting on Italian Television / G. Mack // (Multi) Media Translation : Concepts, Practices, and Research. Ed. Y. Gambier, H. Gottlieb. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2001. – P. 125 - 132.
9. Orero P. Audiovisual Translation: A New Dynamic Umbrella /P. Orero // Topics in Audiovisual Translation. Ed. P. Orero. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2004. – P. vii – xiii.
10. Pisarska A. Współczesne tendencje przekładoznawcze : [Podręcznik dla studentów neofilologii] / A. Pisarska, T. Tomaszewicz. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1998. – 253 p.
11. Pommier C. Doublage et postsynchronisation / C. Pommier. – Paris : Ed. Dujjaric, 1988. - 126 p.
12. Reiss K. Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen / K. Reiss. – München : Hueber, 1971. – 124 p.
13. Straniero F. Norms and Quality in Media Interpreting : The Case of Formula One Press-Conferences [Електронний ресурс] / F. Straniero. - Режим доступу : www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/2480/1/06.pdf
14. Varela F.C. La traducción en los medios audiovisuales / F. C. Varela. - Universitat Jaume I, 2001. - 260 p.
15. Viaggio S. Simultaneous Interpreting for Television and Other Media : Translation Doubly Constrained / S. Viaggio // (Multi) Media Translation : Concepts, Practices and Research. Eds. Y. Gambier, H. Gottlieb. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2001. – P. 23 – 33.
16. Zabalbeascoa P. The Nature of the Audiovisual Text and Its Parameters / P. Zabalbeascoa // The Didactics of Audiovisual Translation. Ed. J. Diaz-Cintas. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2008. – P. 21 - 38.